

Område av riksintresse för friluftsliv i Västra Götalands län

Namn: Dalslands sjö- och kanalsystem	Datum: 2016-03-14
	Områdesnummer: FO 06
Kommun: Bengtsfors, Dals Ed, Åmål, Mellerud samt Årjäng och Säffle i S-län.	Kommunnummer: 1460; 1438; 1492; 1461; (1765; 1785).
Riksintresset berör flera kommuner: I länet berör området kommunerna Bengtsfors, Dals Ed, Åmål och Mellerud samt Årjäng och Säffle i Värmlands län vilket kräver mellankommunala överväganden och samordning för att säkra riksintressets värden.	
Area: 70 335 ha, varav 48 498 ha land och 21 837 ha vatten.	
• Områden med särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och/eller kulturmiljöer. • Områden med särskilt goda förutsättningar för friluftaktiviteter och därmed berikande upplevelser. • Områden med särskilt goda förutsättningar för vattenanknutna friluftaktiviteter och därmed berikande upplevelser.	
Stödkriterier: • intresseväckande naturvärden • intresseväckande kulturvärden • stillhet/tystnad/låg ljudnivå • tilltalande landskapsbild (tilltalande perspektiv och utblick över landskap och vatten m.m.) • omväxling (variation i fråga om topografi, fördelning mark/vatten vegetation, kulturprägel m.m.) • särprägel (en för regionen avvikande naturföreteelse; storslagen natur) • att området har sällsynta växter och djur • artrikedom • bra vattenkvalitet, lämpliga stränder och bottnar • lämplig terräng med variationsrik topografi • vattenanknutna friluftaktiviteter ex paddling • naturvärden som kan bestå även vid ökad besöksfrekvens • tålighet mot slitage i de delar som förväntas bli intensivt utnyttjade • förutsättningar för att vårda området (både ekonomiska och naturgivna förutsättningar) • förekomst av anläggningar eller service, såsom toalett, sopsortering, parkering, eldstäder, lägerplatser, vindskydd o.s.v. • att det finns markerade leder och informationsskyltar • förekomst av brukningsvägar, stigar, vandringsleder m.m. • möjligheterna att komma till och in i området, samt vistas i eller i anslutning till områ-	

det. Exempelvis kommunikation (förekomst eller möjlighet) till och från ett område (buss, bil, tåg, båt, cykel)

- frånvaro av hinder för områdets användning för friluftslivsändamål, till exempel inga eller små inskränkningar i allemansrätten

Friluftaktiviteter:

Exempel på aktiviteter är vandring, strövande, promenader, bad, båtliv, segling, kanot, paddling, naturupplevelser, kulturupplevelser, fritidsfiske, bär- och svampplockning, jakt, löpning, orientering, geocaching, fågelskådning, övernattnings/tältning.

Beskrivning av områdets värden:

Det stora sammanhängande sjösystemet med de omgivande, vidsträckta skogarna avbrutna av små byar och enstaka gårdar gör området till ett mycket värdefullt rekreationsområde. Dalslands kanal är ett kulturminnesmärke av stor betydelse för turismen och rekreationen i regionen. I området finns utsökta tillfällen till båtsport, paddling, bad, fiske, bär- och svampplockning, dressinåkning, skidåkning, cykelturer, natur- och kulturupplevelser och strövande. Många intressanta utflyktsmål finns inom området. De spänner över såväl herrgårdslandskap som urskogsartad natur och omfattar också bland annat hållristningsområden, magnifika utsiktspunkter och den välkända akvedukten i Håverud.

Förutsättningar för bevarande och utveckling av områdets värden:

1. Åtgärder för att bevara områdets värden:

För att bevara områdets attraktionsvärde krävs fortsatt öppethållande av slussarna och att det finns service och information vid hamnar och tätorter utmed farleden. För att bevara sjöarnas betydelse som fiskevatten krävs fortsatt kalkning. Landskapsvårdande insatser bör utföras i områden som hotar att växa igen och kring kulturhistoriskt intressanta platser. Lagerplatser, sopmator och andra anläggningar kräver löpande skötsel och underhåll så att anläggningarna är fräscha och attraktiva. Inom kanalkontaktzonen bör hänsyn tas till landskapsbilden vid avverkningar och befintlig åkermark bör hållas i hävd.

2. Åtgärder som påtagligt kan skada områdets värden:

Området kan skadas påtagligt av exempelvis omfattande skogsavverkningar inom strandnära områden, vägdragning, spridd strandnära bebyggelse, nya bryggor i orörda områden eller med annan olämplig placering, olämpligt lokaliserade turistanläggningar, jordbruksnedläggning med igenväxning som följd, industriutsläpp och annan förorening av vattnet.

Inom området finns mineralfyndigheter som pekats ut som riksintressen enligt 3 kap 7 § miljöbalken. Exploatering av dessa fyndigheter kan påtagligt skada de värden som ligger till grund för riksintresset för friluftsliv.

Nedskärning av öppethållande och service vid slussarna kan skada områdets värden för båtliv och turism.

3. Utveckling av områdets värden:

En fortsatt utveckling av hållbar rekreation och besöksnäring kräver samverkan av olika aktörer och ett lokalt och regionalt engagemang är en förutsättning. Förbättring av vattenleder för kanot och småbåtar i och i anslutning till kanalen. Informationsspridning om området till potentiella besökare, företrädesvis genom internet. Fortsatt samarbete med Haldenkanalen.

Planering och säkerställande:

Naturresevat:

Ed (Skansen), Bokullen, Furustad, Grå kulle, Kölviken, Skarsdalen, Skarsdalsbergen, Baldersnäs, Höljerudsforsarna, Ösan, Buterud, Ramslökedalen, Ranneberget, Stora Liane, Tisselskog-Högsbyn, Ånäsebacken, Baståsen, Ryr, Svankila, Sörknatten.

Natura 2000 enligt art- och habitatdirektivet:

Sörknatten (SE0530042); Ryr (SE 0530082); Skarsdalen (SE0530083) Furustad (SE0530089); Baståsen (SE0530094); Bokullen (SE0530130); Hagane (SE0530142); Östebo (SE0530147); Högsbyn (SE0530151); Mjölkudden (SE0530198); Salebol (SE0530204).

Natura 2000 enligt Fågeldirektivet:

Sörknatten (SE0530042); Stora Le (SE0530128); Råvarp (SE0530129).

Växt- och djurskyddsområden

Cirka 40 öar eller strandområden framförallt i Stora Le, Lelång och Västra Silen.

Naturvårdsavtal:

Ett stort antal mindre områden, framförallt vid Stora Le och på Dalformationen, omfattas av Skogsstyrelsens avtal.

För att minimera slitaget har ett stort antal lägerplatser iordningsställt av kommunerna till vilka grupper av kanotister hänvisas. En avgift tas ut av dem som utnyttjar lägerplatserna.

Områdets huvuddrag:

Området utgörs av ett sjö- och skogslandskap med markerad topografi och en attraktiv och omväxlande natur. Sjöarna och det omgivande landskapet är präglade av landskapets sprickdals-topografi. Sjöarna utgörs ofta av djupa, vattenfyllda klippbäcken. Stränderna är mestadels bergiga, ofta med en gles tallskog. Berggrunden inom området varierar från näringsfattig gnejs och granit till näringsrika bergarter inom Dalformationen vilket återspeglas i vegetationen.

Dalslands kanal består av ett pärlband av stora och små sjöar som binds samman av cirka 12 km grävd/sprängd kanal. Kanalleden sträcker sig från Köpmannebro vid Väneren genom Dalsland till Töcksfors i Värmland. Den stod färdig på 1870-talet och utgjorde transportväg för de dalsländska och värmländska bruken. Idag utgör Dalslands kanals sjösystem en av de vackraste vattenvägarna i Europa. Det är ett kulturminnesmärke av stor betydelse för turismen och rekreationen i regionen. Kanalen är 254 km lång, har 31 slussar fördelade på 17 slusstationer och 15 större sjöar och vattendrag. Fallhöjden är totalt 66 meter. Från Dalslands kanal kan man nå norska västerhavet genom landtransport av båtar tre mil mellan Nössemark i Dals-Eds kommun och Halden i Norge.

Sjösystemet utnyttjas flitigt av både motor- och segelbåtar. De bästa förutsättningarna för motorbåtssport finns mellan Köpmannebro och Bengtsfors och för segling norr om Bengtsfors. Kanotsport har särskilt goda förutsättningar i området i och med det rikt förgrenade sjösystemet och det stora antalet småsjöar. Kanotledsystemet omfattar långt över 100 mil och är av olika karaktär och svårighetsgrad. Det finns möjlighet att åka dressin mellan Årjäng och Mellerud och Bengtsfors och Mellerud. Dessa kombineras ofta med cykelturer åt andra hållet. Ordnade ridturer för turister och ridsportintresserade, både kortare och längre, är också vanliga i området. Ett flertal badplatser finns utefter sjöarna. En längre vandringsled, den fem mil långa Pilgrimsleden mellan Holm i Melleruds kommun och Edsleskog i Åmåls kommun går delvis genom området. Utefter de många sjöarna finns flera områden som lämpar sig väl för strövande. Alla de stora sjöarna inom kanalsystemet är lämpliga som fiskesjöar. Vintertid erbjuder sjösystemet utmärkta tillfällen till skridskoåkning.

Intressanta utflyktsmål är till exempel den botaniskt rika Ryrhalvön, akvedukten i Håverud med Dalslands center, Baldersnäs med sitt herrgårdslandskap, Tisselskog med hällristningar från bronsåldern, kvartsitområdet Sörknatten, utsiktspunkten Egersknatten öster om Lelången och Skarsdalen med sin urskogsartade natur i branten mot Lelången samt Valsebo vid Stora Le. Flera av områdena är idag skyddade och tillgängliga för var och en genom naturreservatsbildning. Kyrkan i Skållerud och arbetarbostäderna i Dals Långed är välbesökta byggnadsminnen.

Ett flertal campingplatser finns inom området. Vandrarhem finns i alla berörda kommuner. Ett stort antal lägerplatser har anlagts i sjösystemet. Bland anordningar kan nämnas parkeringar, strövstigar, bryggor, spångar, eldstäder, toaletter, vindskydd, fiskekortsförsäljning, båtuthyrning, kanoter med mera, skidspår, sopsortering, lägerplatser, markerade leder, informationsskyltar,

brukningsvägar, kollektivtrafik, kanotuthyrning, gästhamnar, slusstationer, campingplatser, båtilläggningsplatser, landtransport för båt, stuguthyrning, passagerarbåtar, dressinuthyrning, museer.

Områdets avgränsning:

Gränsen har justerats vid sjöarna Ärr och Ånimmen enligt förslag i Åmåls kommuns ÖP men även vid Skåpafors och Laxarby i Bengtsfors kommun.

Andra riksintressen som berörs:

RI Naturvård:

Dalformationens landskap, NRO14029; Gummenäs, NRO14002; Stenebyälvens sjösystem, NRO14013; Stora Le, NRO14001; Svärdlång, NRO 14008; Sörknatten, NRO14021; Östra och Västra Silen, NRO14003.

RI Kulturmiljövård: KP9, Dalslands kanal och KP10, Ed.

Riksintresse ämnen och material:

Livarebo-Ulerud (kvartsitförekomst) samt fem punktojekt i delen öster om Dals-Långed.

RI enligt 4 kap 2 § miljöbalken: Dalsland-Nordmarken

Övrigt underlag:

Dalslands kanal AB driver kontinuerligt olika utvecklingsprojekt. Från år 2013 drivs *Otteidprojektet*, ett samarbetsprojekt mellan Dalslands kanal och Haldenkanalen i Norge. Området Otteid är en knutpunkt för båtsporten såväl i Dalslands kanal som i Haldenkanalen. Undersökningar visar att utveckling av båtsporten är mycket goda i båda sjösystemen varför utveckling av båda områdena ses som en särskilt betydelsefull komponent för utveckling av friluftsliv och turism i Dalslands kanal. Under åren 1992-2007 har man förbättrat service och säkerhet (1992-1996), utvecklat kanalen (1997-2000), utfört återställningsarbeten efter översvämningar (2001-2003), drivit utvecklingsprogram för Dalslands kanals upplevelseområde (2003-2007). Flera utvecklingsprojekt planeras i framtiden. (Dalslands kanal 2013)

Referenser:

- Blomqvist, T. 1973: *Dals-Ed. Geologi. Inventering och planering av naturreservat vid Dals-Ed. Viak/AB.*
- Dalslands kanal 2013. Välkommen till Dalslands kanal. <http://www.dalslandskanal.se/> (2013-07-12)
- Dalslandsresor 2013. Välkommen till Dalslandsresor och Dalsland, det lilla landskapet med de stora upplevelsorna.
- Danokommittén, arbetsgruppen 1976: *Dano III arbetsrapport. Planförutsättningar. Huvudplan för markanvändning.*
- Danokommittén, arbetsgruppen. 1976: *Dano III arbetsrapport. Planförutsättningar.*
- Danokommittén, arbetsgruppen. 1976: *Dano III arbetsrapport: Huvudplan för markanvändning.*
- Danokommittén, arbetsgruppen. 1979: *Dano. Utvecklingsplan för turism med projekt- och åtgärdsbeskrivningar.*
- Danokommittén, arbetsgruppen. 1982: *Båt- och kanotturismen. Anordningar och åtgärder.*
- Danokommittén. 1975. *Dalsland-Nordmarken. Förslag till anläggningar för turism och rekreation.*
- De Geer, G. 1909: *Dal's Ed. Some stationary Ice-borders of the last Glaciation. Den mellansvenska israndzonen. Översiktlig naturvårdsinventering med hänsyn till kvartärgeologiskt - naturgeografiska värden. Forskningsrapport 6, Stockholms universitet.*
- Fiskeristyrelsen 1984: *Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser.*
- Fiskeristyrelsen 1984: *Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser. Rapport 1984.09.12.*

Fiskeriverket, beslut 1988-04-11: *Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.*

Geologiska Föreningens i Stockholm förhandlingar. Strömberg, B. 1969.

Hallingbäck, T, Hjortstam, K. & Jacobsson, S. 1980: *Kryptogaminventering längs Stora Les östsida. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1980:13 (opubl.).*

Henrikson, L, Nyman & G.H, Oscarson, H.G. 1984: *Dalslands kanal - en utvärdering av recipientundersökningar. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1984:4.*

Henriksson, L, Larsson, P, Nyman, H.G, & Oscarson, H.G. 1980: *Stora Le i Dalsland - en limnologisk undersökning. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1980:7.*

Hultengren, S.: Bokullen. Länsstyrelsen i Älvsborgs län (opubl).

kvartergeologiskt - naturgeografiska värden. Forskningsrapport 6, Stockholms universitet. 43

Lindahl, K. Ugrai E. 1975: Fritid i Älvsborgs län. Inventeringar av friluft och idrottsanläggningar. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1976:6.

Länsstyrelsen 1976: *Natur i Älvsborgs län* s. 233.

Länsstyrelsen 1976: *Natur i Älvsborgs län* s. 244.

Länsstyrelsen 1985: *Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag. Bengtsfors kommun.* Förvaras på Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen 1985: *Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag. Dals Eds kommun.*

Länsstyrelsen 1986: *Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag. Bengtsfors kommun.* Förvaras på Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen. 1976: *Natur i Älvsborgs län.*

Melleruds kommun 2010: Översiktsplan för Melleruds kommun.

<http://www.mellerud.se/bygga,-bo,-miljo-och-trafik/oversiktsplan/> (2013-07-11)

Ros, T. 1981: *Salmonids in the lake Vänern area.* (11 sid) Fish Gene Pools, Ecological bulletins 34.

Svenska Turistföreningen, 1981: Dalsland, årsskrift.

Åmåls kommun 2013. Översiktsplan för Åmåls kommun, samrådshandling 2013.

Förutsättningar att behålla upplevelsevärden

Verksamheter eller företeelser som kan skada områdets upplevelsevärden:

Mineralbrytning, olämpligt lokaliserad bebyggelse, omfattande skogsavverkning, igenväxning, jordbruksnedläggning, bulleralstrande verksamheter, vägbyggen som skapar barriärer för båttrafiken, stängsling, nya bryggor i orörda områden eller med annan olämplig placering.